

Tuomas Karvonen

**RETORINEN ANALYYSI EUROOPAN
YHTEISÖJEN KOMISSION
KASVIHUONEKAASUJEN PÄÄSTÖKAUPPAA
KOSKEVASTA VIHREÄSTÄ KIRJASTA**

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Tuomas Karvonen: Retorinen analyysi Euroopan yhteisöjen komission kasvihuonekaasujen päästökauppaa koskevasta vihreästä kirjasta

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Toukokuu 2020

Tässä kandidaatintutkielmassa analysoidaan Euroopan yhteisöjen komission retoriikkaa. Tutkimuksessa selvitetään, millaisia retorisia keinoja Euroopan yhteisöjen komissio hyödynsi vuonna 2000 suositellessaan päästökauppajärjestelmän perustamista Euroopan yhteisön alueelle. Työn tarkoituksena on muodostaa kattava kuva komission hyödyntämistä retorisista keinoista.

Tutkimus on laadullinen, ja siinä eritellään asiakirjatekstin sisältöä. Primääriaineistona tutkimuksessa käytetään Euroopan yhteisöjen komission julkaisemaa vihreää kirjaa kasvihuonekaasujen päästökaupasta Euroopan unionissa. Vihreän kirjan analysointi on tärkeää, sillä juuri se käynnisti keskustelun päästökaupasta Euroopan unionissa. Vihreää kirjaa analysoimalla on mahdollista ymmärtää paremmin Euroopan unionin päästökauppajärjestelmästä nykyisin käytävää keskustelua.

Tutkimusmenetelmänä tässä tutkimuksessa hyödynnetään uuden retoriikan analyysia. Se soveltuu erinomaisesti kielenkäyttäjän strategisten valintojen eli vakuuttelun ja suostuttelun keinojen tarkasteluun. Tutkimusmenetelmänä käytetään tarkemmin ilmaistuna Roderick P. Hartin retoriikan funktioita, Chaïm Perelmanin argumentaatiomallia ja Arja Jokisen kokoamia vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinoja. Teoreettisena viitekehystenä tutkielmassa toimii Alexander Wendtin edustama konstruktivismi. Wendtin teoriasta hyödynnetään erityisesti Wendtin ajatuksia kansainvälisen järjestelmän anarkiasta. Tutkielmassa argumentoidaan, että vihreä kirja Euroopan unionin päästökauppajärjestelmästä ilmentää komission pyrkimystä vahvistaa sekä kantilaista että lockelaista anarkian kulttuuria Euroopan unionin sisällä.

Tämän kandidaatintutkielman perusteella voidaan todeta, että kasvihuonekaasujen päästökauppaa koskevassa vihreässä kirjassa Euroopan yhteisöjen komissio puhuttelee sekä universaaliyleisöä että erityisyleisöä. Komissio hyödyntää retoriikassaan kvasiloogisia argumentteja, todellisuuden rakenteeseen vetoavia argumentteja ja todellisuuden rakennetta muokkaavia argumentteja. Retoriikan avulla komissio lisää esittämiensä argumenttien uskottavuutta. Lisäksi retoriikan takia yleisön luottamus komissioon lisääntyy.

Avainsanat: Retoriikka, argumentaatio, Euroopan yhteisöjen komissio, päästökauppa

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1.	JOHDANTO	1
1.1.	Tutkielman tausta – ilmastonmuutos pakottaa päästöleikkauksiin	1
1.2.	Tutkimusasetelma.....	2
2.	PÄÄSTÖKAUPPA EUROOPASSA.....	3
2.1.	Päästökaupan toimintaperiaate	3
2.2.	Euroopan unionin päästökauppajärjestelmä.....	4
3.	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
3.1.	Konstruktivismi.....	5
3.2.	Wendtiläinen konstruktivismi	6
3.3.	Hobbesilainen, lockelainen ja kantilainen anarkia	7
4.	MENETELMÄ JA AINEISTO.....	8
4.1.	Uusi retoriikka tutkimuksellisena lähestymistapana	8
4.2.	Retoriikan funktiot	9
4.3.	Perelmanin argumentaatiomalli.....	10
4.4.	Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinot	12
4.5.	Primääriaineistona vihreä kirja.....	13
5.	ANALYYSI	14
5.1.	Funktiot	14
5.2.	Yleisö.....	15
5.3.	Premissit	15
5.4.	Assosiatiiiviset argumentaatiotekniikat.....	16
5.4.1.	Kvasiloogiset argumentit	16
5.4.2.	Todellisuuden rakenteeseen vetoavat argumentit	17
5.4.3.	Todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit	17
5.5.	Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinot	18
6.	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	19
	LÄHTEET	21

1. JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, millaisia retorisia keinoja Euroopan yhteisöjen komissio (jäljempänä komissio) hyödynsi vuonna 2000 suositellessaan päästökauppajärjestelmän perustamista Euroopan yhteisön alueelle. Tutkielma rakentuu siten, että ensin lukijalle taustoitetaan, millaiset kansainvälisen politiikan sopimukset velvoittivat myös Euroopan unionin (EU) jäsenmaat leikkaamaan päästöjänsä. Tämän jälkeen esitellään lyhyesti päästökauppajärjestelmän toimintaperiaate ja Euroopan unionin päästökauppajärjestelmän erityispiirteet. Ennen varsinaista analyysiosiota ja johtopäätöksiä lukijalle avataan tutkielmassa hyödynnettävää teoreettista viitekehystä eli Alexander Wendtin konstruktivismia, kuvataan tutkimusmetodi eli uuden retoriikan analyysi ja esitellään primääriaineisto.

1.1. Tutkielman tausta – ilmastonmuutos pakottaa päästäleikkauksiin

On todella todennäköistä, että ihmiskunta on toiminnallaan vaikuttanut ilmastonmuutoksen etenemiseen. Ilmastonmuutos jättää jälkensä sekä kaupunkiin että maaseutuun: ennusteiden perusteella kaupungeissa kärsitään muun muassa ilman pilaantumisesta, ja maaseudulla puolestaan esimerkiksi veden saatavuus ja elintarviketurva heikkenevät. Huomattavaa on, että muiden ihmiskunnasta lähtöisin olevien tekijöiden ohella ennen kaikkea hiilidioksidin, metaanin ja typpioksidin määrien kasvaminen ilmakehässä ovat luultavasti merkittävin syy ilmaston lämpenemiselle. (Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli 2014, 4–15.)

Vuonna 1992 Rio de Janeirossa allekirjoitettiin Yhdistyneiden kansakuntien ilmastosuojelun puitesopimus, englanniksi United Nations Framework Convention on Climate Change eli lyhennettynä UNFCCC. Sen tarkoituksena on sopimuksen toisen artiklan mukaan stabilisoida kasvihuonekaasujen määrä ilmakehässä turvalliselle tasolle (Yhdistyneet kansakunnat 1992, 9). Vuonna 1997 laadittiin Kioton pöytäkirja, joka tuli voimaan 2005. Sen tarkoituksena on oikeudellisesti velvoittavien määräysten avulla konkretisoida puitesopimuksessa asetettuja tavoitteita (Ympäristöministeriö 2019). Voidaan argumentoida, että Kioton pöytäkirjan syntyminen alleviivasi sitä, että myös elinkeinoelämän piirissä on tehtävä huomattavia muutoksia ilmastonmuutoksen torjumiseksi (Kaskinen 2008, 6).

Kioton pöytäkirjan myötä Euroopan unionin jäsenmaille muodostui velvollisuus leikata päästöjänsä (Ympäristöministeriö 2019). Unionissa valittiin päästökauppajärjestelmä tärkeimmäksi työkaluksi

päästöjen vähentämisessä, ja mallina järjestelmän rakentamisessa käytettiin yhdysvaltalaisista Acid Rain -ohjelmaa (Aaltola ym. 2008, 81–82).

1.2. Tutkimusasetelma

Komissio julkaisi ehdotuksensa päästökauppadirektiiviksi vuonna 2001. Ennen tätä komissio oli julkaissut vihreän kirjan, jossa se suosittelee päästökauppaa Euroopan yhteisön alueelle (Komissio 2000, 4–5). Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaisia retorisia keinoja tässä kyseisessä vihreässä kirjassa käytetään.

Vihreän kirjan retorinen analysointi on tärkeää, sillä kirjan tarkoituksena oli aloittaa EU:ssa keskustelu päästökaupasta (Komissio 2000, 4). Kirjan julkaiseminen oli lähtölaukaus yksityisten ja julkisten tahojen kanssa käytävälle vuoropuhelulle päästökaupasta (Komissio 2000, 7). Myös Suomessa osallistuttiin vihreä kirjan aikaansaamaan keskusteluun (ks. esim. Forsström ym. 2001).

On erittäin hedelmällistä tutkia kirjassa esitettyjä argumentteja päästökaupan puolesta. Millaisilla retorisilla valinnoilla päästökauppa haluttiin esitellä yleisölle? Vihreää kirjaa analysoimalla on mahdollista ymmärtää paremmin Euroopan unionin päästökauppajärjestelmästä nykyisin käytävää keskustelua.

Huomionarvoista on, että komission direktiiviehdotus julkaistiin hyvin pian vihreän kirjan julkaisemisen jälkeen. Näin nopea eteneminen on harvinaislaatuista. Aikataulun ohella päästökauppadirektiivin syntymisessä tutkimuksellisesti kiinnostavaa on komission roolin painottuminen: 2003 hyväksytty direktiivi (2003/87/EY) poikkeaa melko vähän komission alkuperäisestä ehdotuksesta. (Wettestad 2005, 2.) Voidaan siis argumentoida, että vihreän kirjan analyttiselle tutkimukselle on aito tarve myös komission korostuneen roolin takia.

Euroopan unionin päästökauppadirektiivin syntymistä on tutkittu aiemmin (ks. esim. Wettestad 2005). Aiemmin on tarkasteltu myös esimerkiksi merkitysten syntymistä osana päästökauppajärjestelmän toimeenpanoa (ks. Häikiö & Mikola 2014).

2. PÄÄSTÖKAUPPA EUROOPASSA

Tässä luvussa avaan lukijalle ensin päästökaupan toimintaperiaatetta. Tämän jälkeen kuvaan, millaisia erityispiirteitä juuri Euroopan unionin päästökauppajärjestelmään liittyy.

2.1. Päästökaupan toimintaperiaate

Taloustieteessä on todistettu, että markkinat toimivat parhaiten silloin, kun niissä on kilpailua. Kilpailullisilla markkinoilla hyödykkeen hinta asettuu tasolle, jossa hyödykkeen kysyntä ja tarjonta kohtaavat. Tässä kysynnän ja tarjonnan tasapainossa sekä kuluttajien että tuottajien hyödyt maksimoituvat, eli toisin sanoen hyödykkeestä yhteiskunnalle koituva rajahyöty on yhtä suurin kuin sen tuottamisen rajakustannus. (Pohjola 2019, 35, 64.)

Huomionarvoista on, että markkinat eivät kaikissa tilanteissa toimi tehokkaasti. Markkinoiden tehottomuutta aiheuttavat esimerkiksi ulkoisvaikutukset. (Mt., 114.) Ulkoisvaikutuksella viitataan taloustieteessä tilanteeseen, jossa kuluttajan tai tuottajan päätös vaikuttaa välittömästi myös kolmanteen osapuoleen, joka ei ole osallistunut tämän päätöksen tekemiseen. Ulkoisvaikutus voi olla positiivinen tai negatiivinen. Positiivisessa ulkoistusvaikutuksessa kolmannelle osapuolelle muodostuu hyötyä, kun taas negatiivisen ulkoisvaikutuksen kohdalla kolmas osapuoli joutuu kärsimään. (Varian 2010, 644–645.) Esimerkki positiivisesta ulkoisvaikutuksesta on koulutus – voidaan argumentoida, että koulutuksesta hyötyy koko yhteiskunta. Puolestaan kasviuoneilmiö on esimerkki globaalista negatiivisesta ulkoisvaikutuksesta – siitä joutuvat kärsimään ihmiset ympäri maapallon. (Pohjola 2019, 117, 120.)

Ulkoisvaikutuksissa on siis kyse siitä, että jotkin hyödyt tai kustannukset jäävät markkinoilla tehtävän päätöksenteon ulkopuolelle, minkä vuoksi markkinoilla ei synny yllä kuvattua tasapainoa, jossa yhteiskunnan rajahyöty vastaa yhteiskunnan rajakustannusta. Koska ulkoisvaikutukset aiheuttavat markkinoiden tehottomuutta, on niihin puuttuminen julkisen vallan toimesta perusteltua. (Mt., 117–119.)

Ulkoisvaikutusten markkinatalouteen aiheuttamia ongelmia on mahdollista korjata markkinaehtoisesti. EU:n päästökauppajärjestelmä on juuri markkinaehtoinen tapa puuttua kasviuoneilmiöön eli negatiiviseen ulkoisvaikutukseen. (Mt., 119–120.) Päästökauppajärjestelmässä päästöjen määrälle

asetetaan yläraja, joka määrittää, kuinka paljon järjestelmässä mukana oleville toimijoille myönnetään päästölupia. Järjestelmässä mukana olevat toimijat voivat tuottaa hiilidioksidipäästöjä vain omistamiensa päästölupien verran. Mikäli yritys haluaa lisätä päästöjään, on sen ostettava päästöoikeuksia yrityksiltä, jotka niitä haluavat myydä. Järjestelmän piirissä olevat yritykset käyvät siis keskenään kauppaa päästöluvilla. Ajatuksena on markkinoiden avulla vähentää päästöjä mahdollisimman kustannustehokkaasti – eli toisin sanoen aloilla, joissa se on kaikkein edullisinta. (Häikiö & Mikola 2014, 58.)

2.2. Euroopan unionin päästökauppajärjestelmä

Euroopan unionin päästökauppajärjestelmä, englanniksi EU Emissions Trading System eli EU ETS, on maailman suurin päästökauppajärjestelmä, ja sitä käytetään toistuvasti esimerkkinä, kun päästökauppajärjestelmiä kehitetään myös Euroopan ulkopuolella (Euroopan tilintarkastustuomioistuimien 2015, 14). Päästökauppajärjestelmä kattaa yli 11 000 energiantuotanto- ja teollisuuslaitosta sekä lentoliikenteen. Siinä ovat mukana kaikkien EU-maiden lisäksi myös Islanti, Liechtenstein ja Norja, ja se kattaa noin 45 prosenttia unionin kasvihuonekaasupäästöistä. (Euroopan komissio 2020.)

Päästökauppa on yksi Euroopan unionin tärkeimmistä työkaluista ilmastopolitiikan toteuttamisessa. Järjestelmä on otettu käyttöön vaiheittain: ensimmäinen vaihe kattoi vuodet 2005–2007 ja toinen 2008–2012. Tällä hetkellä käynnissä on kolmas vaihe, ja neljäs vaihe alkaa vuonna 2021. (Euroopan komissio 2015, 4.)

Päästöoikeuksia kaupataan huutokaupassa, kuitenkin varsinkin vähiten kilpailukykyisillä aloilla oikeuksia voi saada myös ilmaiseksi. Yksi päästölupa oikeuttaa yritystä päästämään ilmakehään tuhat kiloa hiilidioksidia. (Euroopan parlamentti 2018.)

3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Konstruktivismin mukaan kansainväliset suhteet voidaan ymmärtää sosiaalisena konstruktiona, jota kansainvälisen politiikan toimijat muokkaavat omilla toimillaan (Kratochwil 2001, 16–17).

Tutkielmassani Euroopan unioni nähdään juuri tällaisena sosiaalisena konstruktiona, jota jäsenvaltiot ovat rakentaneet ja muovanneet toisen maailmansodan päättymisestä lähtien.

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimii Alexander Wendtin konstruktivismi. Wendtiläinen konstruktivismi perustuu ajatukseen, että kansainvälistä politiikkaa leimaa anarkkisuus (Wendt 1995, 72). Huomionarvoista on, että valtiot itse päättävät, millaiseksi anarkia käytännössä muodostuu (Wendt 1992, 395). Analyysini mukaan päästökauppa on osoitus Euroopan unionissa vallitsevasta anarkiasta, sillä EU ei ole voinut yksivaltaisena tahona pakottaa päästökauppajärjestelmän käyttöönottoa jäsenvaltioille, vaan järjestelmä on syntynyt kaikkien jäsenvaltioiden yhteistoiminnan tuloksena, toki ennen kaikkea komission voimakkaasti koordinoimana.

Tässä luvussa esittelen ensin lukijalle konstruktivismin merkitystä ja roolia kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. Sen jälkeen kuvaan wendtiläistä konstruktivismia painottaen sen eroja neorealismiin ja neoliberalismiin kanssa sekä yhteyttä muihin kansainvälisen politiikan teoreettisiin suuntauksiin. Luvun lopussa käsittelem wendtiläisen konstruktivismiin suhdetta kansainväliseen anarkiaan.

3.1. Konstruktivismi

Konstruktivismi-termiä alettiin käyttää kansainvälisen politiikan tutkimuksessa 1980-luvun loppupuolella viitaten useisiin sekä moderneihin että postmoderneihin tutkimussuuntauksiin, joita kaikkia yhdistää näkemys siitä, että poliittinen maailma on sosiaalinen ja rakennettu ilmiö. Konstruktivismiin tutkimuksellinen nousu oli seurausta suurista mullistuksista kansainvälisessä järjestelmässä ja tarpeesta haastaa rakenteellisen realismin hegemoninen asema kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. (Fierke 2001, 115.) Lopulta konstruktivistisen koulukunnan ja rationalistien välinen debatti siirsi tutkimuksellisen huomion pois perinteisestä realistien ja liberaalien välisestä debatista (Fierke ja Jørgensen 2001, 3).

Konstruktivistit ovat halunneet selittää, mistä muutos kansainvälisessä järjestelmässä johtuu, sillä kylmän sodan päättymisen nosti kansainvälisen politiikan tutkimuksessa esiin kysymyksiä siitä, millä perusteella valtiot siirtyvät konfliktista yhteistyöhön ja sodasta rauhaan. Konstruktivistisia tutkijoita yhdistää se, että he ovat painottaneet normien, sääntöjen ja kielen merkitystä. Lisäksi konstruktivistit ovat halunneet korostaa vuorovaikutuksen merkitystä: kansainvälisen järjestelmän toimijat voivat omilla valinnoillaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa rakentaa historiallisesti, kulttuurisesti ja

poliittisesti erilaisia todellisuuksia. (Fierke 2013, 189.) Konstruktivistit katsovat, että inhimillinen maailma ei ole annettu ja/tai luonnollinen, vaan se rakentuu toimijoiden oman toiminnan kautta (Kratochwil 2001, 16–17). Kansainväliset suhteet, myös Euroopan unionin jäsenvaltioiden keskinäiset suhteet, ymmärretään tässä tutkimuksessa juuri tällaisena sosiaalisena konstruktiona: unionin jäsenvaltiot voivat omalla toiminnallaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa rakentaa sellaista Euroopan unionia kuin haluavat.

3.2. Wendtiläinen konstruktivismi

Alexander Wendtin mukaan konstruktivistinen teoria eroaa selkeällä tavalla muista kansainvälisen politiikan koulukunnista, muun muassa neorealismista ja neoliberalismista. Analysoidessaan kansainvälisen järjestelmän rakennetta neorealistit kiinnittävät huomiota materiaaliin seikkoihin, sillä heidän mukaansa kansainvälisen järjestelmän rakenteessa on kyse materiaalien kykyjen jakautumisesta. Puolestaan liberaalit painottavat materiaalien seikkojen ohella instituutioiden merkitystä kansainvälisessä järjestelmässä. Erotuksena näistä kahdesta edellisestä koulukunnasta konstruktivistit hyödyntävät idealistista ontologiaa: heidän mukaansa kansainvälisessä järjestelmässä on kyse materiaalien kykyjen jakautumisen sijaan siitä, miten ideat ovat jakautuneet. Kansainvälisen politiikan toimijoiden identiteetti ja intressit muotoutuvat näiden jakautuneiden ideoiden pohjalta. (Wendt 1999, 1–5.)

Wendt hahmottaa kansainvälisen politiikan tutkimuksen koulukuntia nelikentän avulla, jossa hän sijoittaa itsensä idealistis-holistiseen ruutuun. Tässä nelikentässä klassinen realismi sijoittuu materialistis-individualistiseen neliöön. (Mt., 32.) Wendtin mukaan teoreettinen ero neorealismista ja konstruktivismista välillä nousee esille suhteissa rakenteisiin. Neorealistisen teorian mukaan kansainvälisen politiikan rakenteissa on kyse materiaalien kykyjen jakautumisesta. Wendtiläisen konstruktivismista tämä käsitys on liian yksiuotteinen: rakenteissa on kyse hänen mielestään myös sosiaalisista suhteista. (Wendt 1995, 72–73.)

Materialistien mukaan yhteiskunnan perustavanlaatuisin asia siis on, miten erilaisia materiaaliset seikat, esimerkiksi tuotantovoimat ja luonnonvarat ovat jakautuneet ihmisten kesken – idealistiset seikat sen sijaan ovat merkitykseltään sekundäärisiä. Idealistit, joihin Wendt lukeutuu, näkevät, että yhteiskunnassa merkittävintä ovat sosiaalisen tietoisuuden rakenne ja luonne eli toisin sanoen ideoiden

jakautuminen ja luonne. Sosiaalisen tietoisuuden rakenne voi näyttäytyä usealla eri tavalla, muun muassa normeina, sääntöinä ja instituutioina. Idealisteille materiaaliset seikat ovat merkitykseltään sekundäärisiä. (Wendt 1999, 23–24.)

Holisin ja individualismin välisessä jaottelussa keskeinen jakava kysymys on Wendtin mukaan se, missä määrin järjestelmän rakenne vaikuttaa ihmisten sosiaaliseen elämään. Sekä holismi että individualismi tunnustavat rakenteella olevan merkitystä, mutta erimielisyyttä esiintyy esimerkiksi siitä, kuinka voimakkaita vaikutukset ovat. Individualistien mukaan yhteiskuntatieteelliset selitykset tulisi pohjautua yksilöiden väliseen toimintaan, kun taas holistien, siis myös Wendtin, mukaan näin ei voida tehdä. (Mt., 26.)

3.3. Hobbesilainen, lockelainen ja kantilainen anarkia

Wendt allekirjoittaa näkemyksen, jonka mukaan kansainvälinen politiikka on perusluonteeltaan anarkkista (Wendt 1995, 72). Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa anarkialla viitataan kansainväliseen järjestelmään, joka rakentuu suvereenien valtioiden pohjalle. Valtioiden suvereenius merkitsee sitä, että ne käyttävät omilla alueillaan korkeinta päätöksenteko- ja toimeenpanovaltaa. (Waltz 1979, 88–89.) Wendtiläisittäin Euroopan unioni siis hahmottuu suvereenien kansallisvaltioiden yhteisönä.

Peliteoreettisen näkemyksen mukaan anarkiassa valtioiden välinen kansainvälinen yhteistyö on epävarmalla pohjalla, sillä on usein hankalaa ennustaa, miten toinen valtio tulee käyttäytymään. Neorealistinen näkemys onkin, että valtioiden välillä vallitsee anarkiasta johtuva jatkuva epäluottamus. (Wendt 1992, 417.) Wendt jakaa tällaiset realistiset näkemykset, joiden mukaan valtioilla on kyvykkyyttä hyökätä muita vastaan, ne eivät voi olla koskaan täysin varmoja muiden aikeista, ne toimivat rationaalisesti ja niiden päämääränä on selviytyminen (Wendt 1995, 72). Näin täytyy olla siis myös Euroopan unionin sisällä.

Huomionarvoista Wendtin ajattelussa kuitenkin on, että hänen mukaansa ei ole olemassa vain yhdenlaista anarkiaa. On olemassa ainakin kolme erilaista kansainvälisen anarkian kulttuuria, jotka ovat hobbesilainen, lockelainen ja kantilainen anarkian kulttuuri. (Wendt 1999, 247.)

Hobbesilainen anarkian kulttuuri tarkoittaa vihollisuutta, toiseutta ja sota. Valtiot eivät tunnusta toistensa vapaata olemassaoloa, ja ainoastaan voiman tasapainolla on väkivaltaa rajoittava vaikutus. Valtioiden välillä vallitsee jatkuva epäluottamus ja epäluulo, mikä estää yhteistyön niiden välillä. Hobbesilaisessa anarkiassa kansainvälistä järjestelmää leimaa sodankäynti, jossa ei ole sääntöjä. Puolestaan lockelaista anarkian kulttuuria leimaa kilpailu. Myös lockelaisessa anarkiassa sotilaallisella voimalla on keskeinen merkitys, mutta muita kansainvälisen politikan toimijoita ei nähdä vihollisina. Vaikka väkivallan käyttäminen kriisitilanteessa on mahdollista, kilpailuun perustuvassa anarkian kulttuurissa odotetaan muilta valtion suvereniteetin kunnioittamista. Kantilainen anarkian kulttuuri rakentuu ystävyyden varaan. Oletuksena ja edellytyksenä tällaiselle ystävyydelle on ensinnäkin, että toimijoiden välisten erimielisyyksien jatkeena ei käytetä väkivaltaa ja toiseksi, että jos jonkin valtion turvallisuuden vaarantaa jokin kolmas osapuoli, muut tulevat apuun. (Mt., 261–302.)

Kansainvälisellä politiikalla on siis wendtiläisestä katsantokannasta anarkkinen perusluonne (Wendt 1995, 72), mutta lopulta anarkia muotoutuu sisällöltään juuri sellaiseksi, kun valtiot sen yhdessä luovat (Wendt 1992, 395). Tässä tutkielmassa nähdään, että Euroopan unionin jäsenvaltiot itse teoillaan, esimerkiksi päättämällä ilmastopolitiikasta, määrittävät, millaiseksi kansainvälisten suhteiden todellisuus käytännössä muotoutuu.

4. MENETELMÄ JA AINEISTO

Tutkimusmenetelmänä hyödynnän uuden retoriikan analyysia, tarkemmin ilmaistuna Roderick P. Hartin retoriikan funktioita, Chaïm Perelmanin argumentaatiomallia sekä Arja Jokisen kokoamia vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinoja. Primääriaineistona tutkimuksessani toimii puolestaan komission vuonna 2000 julkaisema Vihreä kirja kasvihuonekaasujen päästökaupasta Euroopan unionissa.

4.1. Uusi retoriikka tutkimuksellisena lähestymistapana

Aristoteleesta alkaen retoriikassa on korostettu viestin lähettäjän näkökulmaa. Kuitenkin uuden retoriikan tutkimuksessa painopiste on viestin vastaanottajassa. Keskiössä ei ole, miten uusia tekstejä

tuotetaan, vaan tutkimuksessa tärkeintä on tekstien analysointi. Uusi retoriikka on luonteeltaan kuvailevaa ja analyttistä, ja tutkimuksessa on empiirinen ja yhteisöllinen ote. (Kakkuri-Knuuttila 2013, 233–241.)

Uuden retoriikan analyysissä analyysin kohteena ovat kielenkäyttäjän strategiset valinnat eli toisin sanoen vakuuttelun ja suostuttelun keinot. Retorinen analyysi on lähellä diskurssianalyysia, mutta se eroaa menetelmänä diskurssianalyysista siten, että retorisisessa analyysissä lausumien muotoilu ja yleisösuhte nousevat keskeisempään asemaan. (Jokinen 1999a, 45, 48.)

Retoriikka voidaan jakaa hyökkäävään ja defensiiviseen retoriikkaan. Näistä ensimmäisen tavoitteena on vahingoittaa tai muokata toista vaihtoehtoista argumenttia, kun taas defensiivisen retoriikan pyrkimyksenä on suojautua vasta-argumenteilta vahvistamalla omaa argumenttia. (Potter 1996, 107.) Tässä tutkielmassa analyysi kohdistuu nimenomaan vihreän kirjan defensiiviseen retoriikkaan, sillä pyrkimyksenä on selvittää, millaisella retoriikalla komissio pyrki vakuuttamaan yleisön oman kantansa kannatettavuudesta. Seuraavaksi avaan lyhyesti Roderick P. Hartin retoriikan funktioita, joiden avulla on mahdollista paremmin ymmärtää, miksi myös komissio hyödyntää retorisia keinoja.

4.2. Retoriikan funktiot

Kaikessa kielenkäytössä hyödynnetään retoriikkaa: retoriikka on sekä kirjoitetun että puhutun kielen ydinominaisuus, ja pyrkimys vaikuttaa toisiin ihmisiin retoriikan keinoin on tavallista (Jokinen 1999a, 44–45). On siis täysin normaalia, että myös komissio ja muut sen kaltaiset toimielimet hyödyntävät retorisia keinoja.

Roderick P. Hartin mukaan on mahdollista eritellä yhteensä kuusi erilaista retoriikan funktiota eli syytä, miksi ihmiset käyttävät retoriikkaa. Tämän tutkielman retorisen analyysin kannalta huomionarvoista mielestäni on, että kielenkäyttäjä, tässä tapauksessa komissio, voi hyödyntää retoriikkaa monesta eri syystä. Ensinnäkin retoriikalla on muuttava ja vapauttava vaikutus: ihmiset hyödyntävät retoriikkaa sekä määritellesään historiaa että pyrkiessään vaikuttamaan nykyhetkeen. Toisen funktion mukaan retoriikan avulla on mahdollista harhauttaa: retorisen keinoin on mahdollista vaikuttaa siihen, millaiset aiheet ylipäänsä nousevat keskusteluun, ja millaisista näkökulmista käsin niistä keskustellaan. Toisaalta retoriikan kolmannen funktion mukaan retoriikka myös laajentaa: taitavat reektorit kykenevät rakentamaan ihmisille uudenlaisia mielle yhtymiä. (Hart 1997, 13–16.)

Edellä mainittujen funktioiden lisäksi retoriikan avulla on mahdollista nimetä, oikeuttaa ja pidentää. Näistä nimeämisen funktiossa on kyse siitä, että muun muassa ilmiöiden ja ideoiden nimeämisen avulla yleisön on helpompi esimerkiksi omaksua uusia ideoita. Puolestaan oikeuttamisessa on kyse siitä, että retoriikan avulla totuuksia voidaan kertoa useammalla tavalla. Viimeisellä pidentämisen funktiolla viitataan aikaan: retoriikan avulla on esimerkiksi mahdollista myydä erilaisia tulevaisuuskuvia. (Mt., 16–18.)

4.3. Perelmanin argumentaatiomalli

Uuden retoriikan analyysissä usein keskeistä on tarkastella, millaisin argumentein väitteitä perustellaan eli, minkälaisin valinnoin kielenkäyttäjät pyrkii vahvistamaan omien toteamustensa uskottavuuden tai kannatettavuuden (Jokinen 1999a, 44–45). Tämän vuoksi tämän tutkimuksen analyysissä hyödynnetään Chaïm Perelmanin argumentaatiomallia. Kyseinen argumentaatiomalli pohjaa Aristoteleen näkemykseen, jonka mukaan päättely voidaan jakaa analyttiseen ja dialektiseen päättelyyn. Näistä ensimmäisellä viitataan sellaiseen päättelyyn, jossa universaaleilla totuuksilla ja jaetuilla päättelysäännöillä päädytään johonkin lopputulemaan. Puolestaan dialektisessa päättelyssä on kyse argumentaatiosta, eli siis siitä, miten yleisesti tunnustettujen väitteiden avulla pyritään vakuuttamaan kielenkäytön kohde jostakin asiasta. Perelmanilainen argumentaatiomalli tarkastelee nimenomaan dialektista päättelyä. (Perelman 1996, 8–16.) Se soveltuu hyvin tutkimusmenetelmäksi, sillä tässä tutkielmassa analysoitavan vihreän kirjan sisältö rakentuu dialektisen päättelyn varaan.

Perelmanin mukaan argumenttien esittäjän tarkoituksena on usein myös jonkinlaiseen toimintaan motivoiminen, siis toisin sanoen argumentaatiossa ei useinkaan ole kyse vain ja ainoastaan vakuuttamisesta. Tämän vuoksi Perelmanin ajattelussa yleisön merkitys korostuu. Yleisö on se joukko ihmisiä, joihin kielenkäyttäjät pyrkii vaikuttamaan. Se voidaan jakaa universaaliyleisöön ja erityisyleisöön. Merkityksellistä tässä jaottelussa on, millaisia argumentteja yleisölle tarjotaan. Universaaliyleisön kohdalla argumentoinnissa on kyse vetoamisesta järkeen, eli argumentaatio on vakuuttamista. Puolestaan erityisyleisölle tarjotaan tunteisiin vetoavia argumentteja, eli argumentointi on suostuttelua. Universaaliyleisöön kuuluvia henkilöitä ei tunneta, kun taas erityisyleisö on argumentoijan tiedossa. (Perelman 1996, 16–25; Summa 1996, 67–68.)

Yleisö on siis huomioitava, jotta argumentaation lopputulos olisi mahdollisimman hyvä. Yleisön lisäksi esisopimukset eli premissit nousevat Perelmanin argumentaatiomallissa keskeiseen asemaan. Premissillä tarkoitetaan jotakin sellaista väitettä, jonka sekä argumentoija että yleisö lähtökohtaisesti molemmat hyväksyvät. Argumentaation onnistuneisuus riippuu siitä, kykeneekö kielenkäyttäjä yhteisesti hyväksytyistä premiseistä käsin perustelemaan myös omien väitteidensä hyväksyttävyyden. Toisin sanoen, argumentoinnissa on kyse siitä, saako argumentoija luotettavasti perusteltua, että koska premiseille on yhteinen hyväksyntä, on myös argumentoinnin kohteena olevat väitteet hyväksyttävä yhteisesti. (Perelman 1996, 28–30.)

Esisopimuksia on olemassa erilaisia. Ne voivat koskea todellisuutta, jolloin premissit ovat totuuksia, tosiseikkoja tai vähintäänkin otaksumia. Premissit voivat liittyä myös asioiden tilaan. Tällöin kyse on arvoista, jotka voivat olla abstrakteja, esimerkiksi oikeudenmukaisuus, tai aivan konkreettisia instituutioon, ihmiseen tai ilmiöön liittyviä. (Mt., 30–34.)

Yleisön ja premissien korostumisen ohella kolmas perelmanilaisessa argumentaatioteoriassa painottuva asia on argumentaatiotekniikat. Perelman jaottelee argumentaatiotekniikat kahtia dissosiatiivisiin ja assosiatiivisiin tekniikoihin. Dissosiatiivisissa tekniikoissa on ideana argumentoinnin keinoin erottaa asioita ja tekijöitä toisistaan. Puolestaan assosiatiivisissa eli yhdistelevissä tekniikoissa on kyse siitä, miten premiseille annettu hyväksyntä siirretään johtopäätöksiin. Perelmanin mukaan yhdisteleviä tekniikoita on kolmea eri lajia, jotka ovat kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen vetoavat argumentit ja todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit. (Mt., 57–59.)

Kvasiloogiset argumentit vertautuvat matemaattisiin perusteluihin. Näiden argumenttien avulla argumentoija pyrkii osoittamaan esittämänsä johtopäätöksen ehdottomuuden. Vaikuttaakseen yleisöönsä kielenkäyttäjä voi käyttää useita erilaisia kvasiloogisia argumentteja. Kvasiloogiset argumentit sisältävät Perelmanin teoretisoinnissa muun muassa ristiriidan ja yhteensopimattomuuden tekniikan, samuuden tekniikan ja oikeudenmukaisuuden tekniikan. Ristiriidan ja yhteensopimattomuuden tekniikassa argumentoija tuo esille, kuinka jokin uusi asia on ristiriidassa jonkin vanhemman yleisesti hyväksytyyn asian kanssa. Puolestaan samuuden tekniikassa samaistetaan keskenään kaksi asiaa. Oikeudenmukaisuuden tekniikassa argumentoidaan, että samanlaisia asioita on kohdeltava samalla tavalla. (Mt., 59–76.)

Todellisuuden rakenteeseen vetoavat argumentit voivat olla peräkkäisyysiteisiin tai rinnakkaisuussiteisiin perustuvia. Peräkkäisyysiteisiin ja rinnakkaisuussiteisiin perustuvat argumentit

eroavat keskenään siinä, minkä taseisia tekijöitä näissä argumenteissa sidotaan yhteen. Peräkkäisyysiteisiin perustuvat argumentit sitovat yhteen samantaseisia asioita ja ilmaisevat syy-seuraussuhteita. Muun muassa motiivin esille tuominen on esimerkki syy-seurausargumentoinnista. Puolestaan rinnakkaisuussiteisiin perustuvat argumentit sitovat yhteen eritasoisia asioita. Esimerkiksi kielenkäyttäjän argumentoidessa auktoriteettiin vetoamalla hän hyödyntää rinnakkaisuuteeseen perustuvaa tekniikkaa. Rinnakkaisuussiteisiin perustuvissa argumenteissa voidaan hyödyntää myös abstrakteja symbolisia siteitä. (Perelman 1996, 93–119.)

Todellisuuden rakennetta muokkaavissa argumenteissa kielenkäyttäjä rakentaa ennakkotapauksia (Mt., 60–61). Tällaisia argumentteja ovat muun muassa esimerkit ja havainnollistukset. Esimerkit konkretisoivat asioita, ja niiden avulla argumentoijan on mahdollista rakentaa sääntöjä. Havainnollistamisessa sen sijaan tehdään yleisölle tunnetuksi jo valmis sääntö. Todellisuuden rakennetta muokkaaviin argumentaatiotekniikoihin lukeutuvat myös mallin ja vastamallin hyödyntäminen, analogia ja metafora. (Mt., 120–136.)

4.4. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinot

Edellä olen kuvannut suurpiirteisesti sekä Roderick P. Hartin retoriikan funktiot että Chaïm Perelmanin argumentaatiomallin. Haluan vielä täydentää uuden retoriikan analyysiani Arja Jokisen kokoamalla vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinoilla. Jokinen hyödyntää omassa jaottelussaan varsinkin Jonathan Potterin (1996) tutkimusta.

Argumentaation tehokkuutta voidaan retorisesti vahvistaa kahdella eri tavalla. Ensinnäkin voidaan vahvistaa kielenkäytön kohteen luottamusta väitteen esittäjään. Toinen tapa on vahvistaa itse argumentin uskottavuutta. (Jokinen 1999b, 131.) Kielenkäytön kohteen luottamusta kielenkäyttäjään voidaan Jokisen mukaan vahvistaa varsinkin neljällä eri tavalla, joita ovat etäännyttäminen omista intresseistä, puhujakategorioilla oikeuttaminen, liittoutumisasteen säätely ja konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen (Mt., 132–136).

Etäännyttäminen omista intresseistä viittaa siihen, että puhuja pyrkii luomaan itsestään epäitsekkeään ja puolueettoman kuvan (Jokinen 1999b, 133–134). Puhujakategoriolla oikeuttamisessa on puolestaan kyse siitä, että arvostetusta kategoriasta, esimerkiksi professorin asemasta, lausuttu asia mielletään usein automaattisesti luotettavammaksi kuin esimerkiksi maallikon lausunto (Mt., 135; Potter 1996,

114). Liittoutumisasteen säätelyyn liittyvässä argumentoinnissa olennaista on se, missä määrin argumentin esittäjä itse sitoutuu väitteeseensä: esimerkiksi mikäli argumenttia ei esitetä omissa nimissä, syntyy kielenkäyttäjistä objektiivisempi kuva (Jokinen 1999b, 136–137; Potter 1996, 142–149). Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistamisessa argumentoija toteaa väitteensä olevan asiantuntijan tai usean eri tahon vahvistama (Jokinen 1999b 138–139; Potter 1996, 158–162).

Edellä kuvatut keinot siis etenkin vahvistavat luottamusta väitteen esittäjään. Puolestaan varsinkin itse argumentin uskottavuutta vahvistavia konsteja ovat Jokisen koonnin mukaan muun muassa tosiasiapuhe, kategorioiden käyttö, yksityiskohdat ja kertomukset, numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen sekä muut keinot. (Jokinen 1999b, 140–152.) Tosiasiapuheessa argumentoija esittää sanomansa kiistattomana faktana, ja kategorioinnissa argumentoija pyrkii lokeroinnin avulla synnyttämään haluamiaan mielleyhtymiä (Mt., 140–142). Yksityiskohtiin ja kertomuksiin vetoamalla kielenkäyttäjä rakentaa esittämistään asioista aidon tuntuisia (Mt., 144; Potter 1996, 117–118). Samoin määrällistämällä asioita numeerisesti tai sanallisesti kielenkäyttäjän argumentit tulkitaan yleensä vakuuttavammiksi (Jokinen 1999b, 146). Muihin keinoihin Jokisen jaottelussa kuuluvat muun muassa asioiden esittäminen kolmen listoissa, toisto ja kontrastiparin hyödyntäminen (Mt., 152–155).

4.5. Primääriaineistona vihreä kirja

Tutkimukseni primääriaineisto, johon varsinainen analyysini kohdistuu, on komission vuonna 2000 julkaisema Vihreä kirja kasvihuonekaasujen päästökaupasta Euroopan unionissa. Kyseinen asiakirja sisältää yhdeksän lukua. Se on suomenkielinen ja pituudeltaan 30 sivua sisältäen yhden liitteen.

Vihreällä kirjalla tarkoitetaan yleisesti komission julkaisua, jonka tarkoituksena on aikaansaada keskustelua unionissa jostakin erityisestä temasta. Vihreän kirjan seurauksena voidaan julkaista valkoinen kirja, jossa ehdotetaan lainsäädäntöön tehtäviä muutoksia käytyjen keskustelujen ja neuvotteluiden pohjalta. (Euroopan unioni 2020.)

5. ANALYYSI

Tässä luvussa toteutan varsinaisen analyysini. Kun analysoin komission hyödyntämiä retorisia keinoja, pidän mielessäni erityisesti kysymyssanat *miksi*, *kenelle* ja *miten*. Analyysiluku rakentuu siten, että ensin tarkastelen, millaisia retoriikan funktioita primääriaineistoni ilmentää. Tämän jälkeen analysoin, millaiselle yleisölle komissio argumentoi. Sitten pohdin, millaisia esisopimuksia argumentoinnin taustalle kätkeytyy ja tarkastelen komission assosiatiivisten argumentaatiotekniikoiden käyttöä. Luvun lopuksi analysoin, millaisilla retorisilla keinoilla komissio pyrkii lisäämään sekä luottamusta itseensä argumenttien esittäjänä että varsinaisten esittämiensä väitteiden uskottavuutta.

5.1. Funktiot

Aikaisemmin luvussa neljä esiteltiin Roderick P. Hartin määrittelemät kuusi retoriikan funktiota. Retoriikan funktioiden avulla on mahdollista ymmärtää, miksi ihmiset, tässä tapauksessa komissio, käyttävät retoriikkaa. Toisin sanoen niiden avulla on mahdollista pohtia ja analysoida, millaisia motiiveja retorisia tehokeinoja hyödyntävällä kielenkäyttäjällä on. (Hart 1997, 13–16.)

Aineisto ilmentää kaikkia kuutta retoriikan funktiota, mutta varsinkin kolme ensimmäistä funktiota eli muuttava, harhauttava ja laajentava funktio korostuvat erityisen selkeästi. Primääriaineistossani eksplisiittisesti suositellaan päästökauppajärjestelmän käyttöönottoa sekä halutaan käynnistää EU:ssa keskustelu päästökaupasta (Komissio 2000, 4–5). Komissiolla on siis selkeästi ilmenevä pyrkimys vaikuttaa nykytilanteeseen (muuttava funktio). Se haluaa vaikuttaa siihen, että päästökauppa ylipäänsä nousee keskusteluun ja määritellä, millaisista näkökulmista käsin siitä keskustellaan (harhauttava funktio). Toisaalta vihreän kirjan avulla komissio pystyy myös vaikuttamaan yleisölle päästökaupasta muodostuviin mielikuviin (laajentava vaikutus).

Erityisen selkeästi komission pyrkimystä määritellä päästökauppakeskustelun näkökulmat, ilmentää se, että vihreä kirjaa sisältää paljon suoria kysymyksiä, joihin yleisöltä toivotaan vastauksia. Komissio toivoo vastausta esimerkiksi seuraavaan asiaan.

1. kysymys: Mitkä alat olisi sisällytettävä yhteisön päästökauppajärjestelmään? Tarjoavatko suuria polttolaitoksia (LCP) ja ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämistä (IPPC) koskevat direktiivit hyödyllisen lähtökohdan yhteisön päästökauppajärjestelmän alakohtaisen kattavuuden määrittelyyn? (Komissio 2000, 16.)

Tällaisia varsinaisia yleisölle osoitettuja numeroituja kysymyksiä on yhteensä kymmenen, mutta niiden lisäksi vihreässä kirjassa on myös muita kysymyksiä alaluvussa 5.3. Yleisölle kohdistetut kysymykset on rakennettu hyvin tarkoin, ja ne ovat erittäin täsmällisiä. Näiden kysymysten avulla komissio siirtää yleisön huomion komission mielestä relevantteihin näkökulmiin.

5.2. Yleisö

Perelmanlaisessa uuden retoriikan tutkimuksessa kielenkäyttäjän ja yleisön välinen suhde korostuu. Jotta argumentointi olisi mahdollisimman tehokasta, on argumenttien esittäjän huomioitava yleisönsä. Yleisö on sellainen ihmisjoukko, johon kielenkäyttäjä haluaa vaikuttaa, ja se voidaan luvussa neljä kuvatulla tavalla jakaa määrittelemättömään universaaliyleisöön ja tarkoin kohdennettuun erityisyleisöön. (Perelman 1996, 16–25; Summa 1996, 67–68.)

Päästökauppaa koskevalla vihreällä kirjalla voidaan nähdä olevan sekä universaaliyleisö että erityisyleisö. Komission julkaisemat vihreät kirjat ovat luonteeltaan julkisia asiakirjoja, ja teoriassa, kenellä tahansa on mahdollisuus tutustua niihin. Tästä syystä ei voida rajata ulkopuolelle universaaliyleisön mahdollisuutta. Voidaan ajatella, että komissio on tiedostanut, että sen avauksia saatetaan seurata myös Euroopan ulkopuolella.

Puolestaan erityisyleisö muodostuu selkeästi Euroopan yhteisöstä, sillä vihreässä kirjassa vedotaan suoraan Euroopan yhteisön jäseniin. ”Euroopan yhteisöllä ja sen jäsenvaltioilla on nyt hyvä tilaisuus valmistautua tulevaan ottamalla käyttöön yhteisön sisäinen päästökauppajärjestelmä vuoteen 2005 mennessä”, vihreässä kirjassa todetaan. (Komissio 2000, 4.)

5.3. Premissit

Argumentoinnin onnistuneisuus riippuu siitä, kykeneekö kielenkäyttäjä, tässä tapauksessa komissio, yhteisesti hyväksytyistä premiseistä käsin perustelemaan myös omien väitteidensä hyväksyttävyyden. Premissi eli esisopimus on jokin sellainen teesi, jonka sekä argumentoija että yleisö molemmat lähtökohtaisesti hyväksyvät. Premissit voivat olla esimerkiksi tosiseikkoja, otaksumia tai arvoja. (Perelman 1996, 28–34.)

Aineistosta on eriteltävissä monta erilaista esisopimusta. Mielestäni voidaan kuitenkin nostaa esiin kolme premissiä, jotka ovat erityisen ratkaisevia komission argumentaation kannalta. Ensimmäinen ja ilmeisin näistä on otaksuma, että yleisö ylipäänsä haluaa vaikuttaa ilmastonmuutokseen. Mikäli yleisöllä ei olisi halukkuutta hidastaa ilmastonmuutoksen etenemistä, olisi mahdotonta perustella, miksi päästökaupan kaltainen järjestelmä ylipäänsä tarvitaan. Toinen premissi on se, että ilmastonmuutos johtuu ennen kaikkea kasvihuonekaasupäästöjen määrän lisääntymisestä ilmakehässä. Ilman tätä esisopimusta, komission olisi hankala argumentoida sellaisen järjestelmän käyttöönottoa, jonka tavoitteena on päästöjen määrän vähentäminen ilmakehässä. Puolestaan kolmas ratkaiseva esisopimus on oikeudenmukaisuuden arvo: ilmastonmuutoksen hillintä on tapahduttava oikeudenmukaisella tavalla.

Huomionarvoista on, että yleisön ja komission välillä ei ole esisopimusta siitä, että markkinat ovat toimivin tapa leikata päästöjä. Tämän vuoksi komissio joutuu argumentoimaan assosiatiivisesti, miksi juuri markkinaehtoinen päästökauppajärjestelmä olisi sopiva tapa puuttua ilmastonmuutokseen.

5.4. Assosiatiiviset argumentaatiotekniikat

Kuten luvussa neljä esitettiin, Perelmanin argumentaatiomallissa assosiatiiviset eli yhdistelevät argumentaatiotekniikat jaotellaan kolmeen eri luokkaan, joita ovat kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen vetoavat argumentit ja todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit. (Perelman 1996, 57–59.) Komissio hyödyntää vihreässä kirjassaan näistä kaikkia tekniikoita.

5.4.1. Kvasiloogiset argumentit

Kvasiloogiset argumentit vertautuvat matemaattisiin perusteluihin (Perelman 1996, 58–61). Argumentaatiossa hyödynnetään esimerkiksi täsmällisiä mittoja ja todennäköisyyksiä (Kuusisto 1998, 93). Vihreässä kirjassa täsmällisiin lukuihin pohjautuvaa argumentointia on hyödynnetty eritoten päästökauppajärjestelmän kustannustehokkuuden perustelemisessa. Vihreä kirja sisältää yhden liitteen, nimeltään ”Taloudellinen tarkastelu”, ja varsinkin tässä kyseisessä liitteessä hyödynnetään tarkkoja lukuja argumentaation pohjana. Liitteessä esimerkiksi argumentoidaan, että mikäli jäsenvaltiot voisivat käydä päästökauppaa kaikilla komission ehdottamilla aloilla, ”vuosikustannukset pienenisivät 3,0

miljardia euroa, mikä on 34 prosenttia EU:lle aiheutuvista Kioton pöytäkirjan noudattamiskustannuksista”. (Komissio 2000, 28–29.)

Kvasiloogisessa argumentaatiossa voidaan vedota lisäksi myös samanlaisuuteen, eli argumentaatiossa kaksi asiaa samaistetaan keskenään (Perelman 1996, 76–78). Komissio hyödyntää argumentaatiossaan samuuden tekniikkaa rinnastamalla päästökauppajärjestelmän muihin siirrettävien kiintiöiden järjestelmiin. Päästöoikeuskiintiöt voidaan komission mukaan rinnastaa otsonikerrosta heikentävien aineiden kiintiöihin, yhteiseen kalastuspolitiikkaan liittyviin kalastuskiintiöihin ja yhteisen maatalouspolitiikan mukaisiin maitokiintiöihin. (Komissio 2000, 8–9.)

5.4.2. Todellisuuden rakenteeseen vetoavat argumentit

Todellisuuden rakenteeseen vetoavassa argumentaatiossa hyödynnetään peräkkäisyys- ja rinnakkaisuussiteitä (Perelman 1996, 92–119). Peräkkäisyysseiteisiin perustuvat argumentit ilmaisevat syy-seuraussuhteita: asioita argumentoidaan esittelemällä syitä tai vetoamalla seurauksiin (Mt., 93–94). Vihreästä kirjasta on löydettävissä juuri tällaista syy ja seuraus -suhteen ilmaisevaa argumentaatiota. Argumentoidessaan, miksi yhteisön alueelle tarvitaan yksi yhtenäinen ylikansallinen päästökauppajärjestelmä, komissio vetoaa siihen, että usean erilaisen kansallisen päästökauppajärjestelmän seurauksena olisi kilpailun vääristyminen sisämarkkinoilla:

Komissio uskoo, että yhteisönäkökulma on tarpeen sen takaamiseksi, ettei kilpailu vääristy sisämarkkinoilla. Toisistaan poikkeavista kansallisista päästökauppajärjestelmistä olisi seurauksena valtiontukiin ja uusien yritysten markkinoille tuloon liittyviä vakavia vaikeuksia, joista aiheutuisi epävarmuutta sekä jäsenvaltioille että yrityksille. (Komissio 2000, 5.)

Komissio hyödyntää myös rinnakkaisuussiteisiin perustuvia argumentteja. Esimerkiksi auktoriteettiin vetoaminen on yksi rinnakkaisuussiteeseen perustuva tekniikka (Perelman 1996, 107). Auktoriteettina komissio vetoaa muun muassa ”kansainväliseen ympäristölainsäädäntöön ja kehitysyhteistyöhön erikoistuneeseen” FIELD-säätiöön (Komissio 2000, 140).

5.4.3. Todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit

Yksi todellisuuden rakennetta muokkaavista argumentaatiotekniikoista on esimerkkien hyödyntäminen. Esimerkkien avulla kielenkäyttäjän on mahdollista konkretisoida sanomaansa. (Perelman 1996, 120–

124.) Komissio hyödyntää vihreässä kirjassaan todellisuuden rakennetta muokkaavista argumenteista eritoten esimerkkejä erittäin runsaasti. Muun muassa tuotestandardien käsittelyn yhteydessä komissio toteaa:

Huomiota on kiinnitettävä etenkin energiatehokkaiden tuotteiden käytön lisäämiseen esimerkiksi teknisten standardien sekä taloudellisten ja verotuksellisten kannustimien avulla. Muita kannustimia voivat olla teollisuuden vapaaehtoiset hankkeet ja teollisuuden kanssa tehtävät ympäristösopimukset sekä kuluttajavalistuksen lisääminen esimerkiksi ympäristömerkkien avulla. (Komissio 2000, 22.)

5.5. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinot

Perelmanin mukaan universaaliyleisön kohdalla argumentoinnissa on kyse vetoamisesta järkeen, eli argumentaatio on vakuuttamista. Puolestaan erityisyleisön kohdalla argumentointi on suostuttelua. (Perelman 1996, 16–25; Summa 1996, 67–68.) Tutkielman alaluvussa 5.2. analysoitiin, että vihreällä kirjalla on erityisyleisön lisäksi myös universaaliyleisö. Komissio hyödyntääkin vihreässä kirjassa sekä suostuttelevan että vakuuttelevan retoriikan keinoja. Näitä keinoja on tässä tutkielmassa eritelty Arja Jokisen (1999b) jaottelun avulla.

Jokisen mukaan argumentaation tehokkuutta voidaan retorisesti vahvistaa kahdella eri tavalla. Ensinnäkin voidaan vahvistaa kielenkäytön kohteen luottamusta väitteen esittäjään. Toinen tapa on vahvistaa itse argumentin uskottavuutta. (Jokinen 1999b, 131.)

Komissio pyrkii retorisesti vahvistamaan luottamusta itseensä väitteen esittäjänä hyödyntämällä etäännyttämistä omista intresseistä. Etäännyttämisessä omista intresseistä on kyse siitä, että kielenkäyttäjät pyrkii luomaan itsestään epäitsekään ja puolueettoman kuvan (Jokinen 1999b, 133–134). Komissio pyrkii luomaan itsestään epäitsekään kuvan argumentoimalla, että sen esittämä päästökauppajärjestelmä edistäisi *kaikkien* etua:

Yhteisön laajuudessa päästökauppajärjestelmässä sen piirissä toimivien yritysten myymille ja ostamille päästokiintiöille muodostuisi yksi yhteinen hinta. Tämä takaisi kaikille tasapuoliset toimintaedellytykset riippumatta siitä, missä jäsenvaltiossa yritys sijaitsee. Jos jäsenvaltioissa sen sijaan olisi toisistaan erillään olevat kansalliset päästökauppajärjestelmät, niihin kuhunkin vakiintuisi myös oma hintansa. (Komissio 2000, 11.)

Puolestaan itse esittämiensä argumenttien uskottavuuden vahvistamisessa komissio hyödyntää määrällistämistä. Kun kielenkäyttäjät määrällistää asioita, yleisö pitää argumentointia yleensä

vakuuttavampana. Huomionarvoista on, että määrällistämisen ei tarvitse olla numeerista. Se voi olla myös sanallista. (Jokinen 1999b, 146.) Komissio määrällistää sanallisesti esimerkiksi todetessaan, että ”[m]ahdolliset haittavaikutukset kansainväliseen kilpailukykyyn jäävät pieniksi, jos muut teollisuusmaat liittyvät odotusten mukaisesti Kioton pöytäkirjan mukaiseen kasvihuonekaasujen päästökauppaan” (Komissio 2000, 7).

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kioton pöytäkirjan myötä myös Euroopan unionin jäsenmaille muodostui velvollisuus leikata kasvihuonekaasupäästöjänsä (Ympäristöministeriö 2019). Unionissa valittiin päästökauppajärjestelmä tärkeimmäksi työkaluksi päästöjen vähentämisessä (Aaltola ym. 2008, 81). Tässä tutkielmassa on tarkasteltu, millaisia retorisia keinoja komissio hyödyntää vuonna 2000 julkaistussa vihreässä kirjassa suositellessaan päästökauppajärjestelmän perustamista Euroopan yhteisön alueelle.

Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä on toiminut wendtiläinen konstruktivismi. Luvussa kolme kuvatulla tavalla wendtiläisen konstruktivismin mukaan on olemassa ainakin hobbesilaista, lockelaista ja kantilaista anarkian kulttuuria (Wendt 1999, 247). Valtiot itse päättävät, millaiseksi anarkia käytännössä muodostuu (Wendt 1992, 395).

Voidaan argumentoida, että toisen maailmansodan ja holokaustin kokemusten seurauksena Euroopassa haluttiin siirtyä hobbesilaisesta anarkian kulttuurista kantilaiseen anarkian kulttuuriin. Anarkian kulttuuria haluttiin muuttaa, jotta toisen maailmansodan kauhut eivät enää toistuisi. Varsinkin kun otetaan huomioon, että ennen toista maailmansotaa käytiin myös verinen ensimmäinen maailmansota, on ymmärrettävissä, miksi eurooppalaiset halusivat muovata keskinäiset suhteensa rauhan ja ystävyyden pohjalle. (Lacassagne 2012.)

Tutkielmani johtopäätöksenä voidaan todeta, että päästökauppajärjestelmän perustamista käsittelevä vihreä kirja ilmentää komission pyrkimystä vahvistaa kantilaista anarkian kulttuuria EU:n sisällä. Kantilaiseen anarkian kulttuuriin kuuluu ystävällisten valtioiden auttaminen ulkoisen uhan ilmaantuessa. Toisin sanoen kantilaisessa anarkiassa keskeistä on yhteisen turvallisuuden käsite. Kaikkien on autettava toisia, sillä turvallisuus mielletään yhteiseksi asiaksi. (Wendt 1999, 300–302.) Voidaan ajatella, että komissio näkee ilmastonmuutoksen tällaisena ulkoisena uhkana, joka vaarantaa kaikkien

unionin jäsenvaltioiden kollektiivisen turvallisuuden, sillä vihreän kirjan mukaan ”[i]lmastonmuutos on selkeä esimerkki ilmiöstä, jonka rajat ylittävät vaikutukset edellyttävät yhtenäisiä toimenpiteitä” (Komissio 2000, 4).

Voi kuitenkin olla liian yksioikoinen tulkinta, että vihreä kirja ilmentää ainoastaan pyrkimystä vahvistaa kantilaista anarkian kulttuuria Euroopan unionissa. Voidaan argumentoida, että vihreä kirja ilmentää myös komission pyrkimystä edistää lockelaista anarkian kulttuuria. Vihreän kirjan mukaan ”[p]äästökaupan taloudellinen toimivuus perustuu siihen, että ennalta sovittujen ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi välttämättömät päästöjen vähennykset toteutuvat markkinamekanismien vaikutuksesta tavoilla, joilla ne tulevat kaikkein halvimmiksi” (Komissio 2000, 8). Päästökauppajärjestelmä tuo siis unioniin lisää markkinaehtoista, kilpailullista, logiikkaa.

Tutkimusmenetelmänä tässä työssä on hyödynnetty uuden retoriikan analyysia, tarkemmin ilmaistuna Roderick P Hartin retoriikan funktioita, Chaïm Perelmanin argumentaatiomallia sekä Arja Jokisen kokoamia vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan keinoja. Analyysini perusteella vihreällä kirjalla voidaan nähdä olevan sekä universaaliyleisö että erityisyleisö, ja argumentaation kannata erityisesti kolme esisopimusta nousevat merkittävään asemaan.

Tutkielmani tuloksena voidaan pitää, että komissio on hyödyntänyt retoriikassaan kvasiloogisia argumentteja, todellisuuden rakenteeseen vetoavia argumentteja ja todellisuuden rakennetta muokkaavia argumentteja. Lisäksi se on hyödyntänyt sekä sellaisia retorisia keinoja, jotka lisäävät luottamusta komissioon väitteiden esittäjänä että retoriikan tekniikoita, jotka lisäävät varsinaisen argumentaation uskottavuutta.

LÄHTEET

PRIMÄÄRIAINIESTO

Euroopan yhteisöjen komissio (2000). *Vihreä kirja kasvihuonekaasujen päästökaupasta Euroopan unionissa*. Saatavissa <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0087&from=EN>>, luettu 8.5.2020.

SEKUNDÄÄRIAINIESTO

Aaltola, Piia & Markku, Ollikainen & Kimmo, Ollikka (2008), ”Kolme vuotta EU:n päästökauppaa: kokemuksia ja luotausta tulevaan”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 104 (1): 81–95.

Euroopan komissio (2015). *EU ETS Handbook*. Saatavissa <https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/ets_handbook_en.pdf>, luettu 4.4.2020.

Euroopan komissio (2020). *EU Emissions Trading System (EU ETS)*. Saatavissa <https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_fi>, luettu 4.4.2020.

Euroopan parlamentti (2018). *EU:n päästökauppajärjestelmä ja sen uudistaminen*. Saatavissa <<https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20170213STO62208/eu-n-paastokauppajarjestelma>>, luettu 14.2.2020.

Euroopan tilintarkastustuomioistuin (2015). *Euroopan unionin päästökauppajärjestelmän eheys ja täytäntöönpano*. Saatavissa <https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR15_06/SR15_06_FI.pdf>, luettu 4.4.2020.

Euroopan unioni (2020). *Vihreä kirja*. Saatavissa <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/green_paper.html?locale=fi>, luettu 5.4.2020.

Fierke, Karin M. (2001), ”Critical Methodology and Constructivism.”. Teoksessa Fierke, Karin M. & Knud Erik Jørgensen (toim.), *Constructing International Relations – the Next Generation*, 115–135. New York: Routledge.

Fierke, Karin M. & Knud Erik, Jørgensen (2001), ”Introduction”. Teoksessa Fierke, Karin M. & Knud Erik Jørgensen (toim.), *Constructing International Relations – the Next Generation*, 1–10. New York: Routledge.

Fierke, Karin M. (2013). ”Constructivism”. Teoksessa Dunne, Tim & Milja, Kurki & Steve, Smith (toim.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, 187–204. Oxford: Oxford University Press.

Forsström, Juha & Juha, Honkatukia & Pekka, Sulasmaa (2001), *Suomen asema EU:n komission Vihreän kirjan hahmottelemassa unionin laajuudessa päästökaupassa*. Keskusteluideoita No 782. Helsinki: ETLA. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos.

Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (2014). *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Saatavissa

<https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/SYR_AR5_FINAL_full.pdf>, luettu 25.10.2019.

Hart, Roderick P. (1997), *Modern Rhetorical Criticism*. Boston: Allyn & Bacon.

Häikiö, Liisa & Elina, Mikola (2014), ”Merkitysten muodostuminen politiikkaprosesseissa: Päästökaupan kansalliset kamppailut ja tarinalinjat”. Teoksessa Häikiö, Liisa & ja Helena, Leino (toim.), *Tulkinnan mahti: johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin*, 56–83. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Jokinen, Arja (1999a), ”Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin”. Teoksessa Jokinen, Arja & Kirsi, Juhila & Eero, Suoninen (toim.). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 37–53. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja (1999b), ”Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen”. Teoksessa Jokinen, Arja & Kirsi, Juhila & Eero, Suoninen (toim.). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 126–159. Tampere: Vastapaino.

Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (2013), ”Retoriikka”, Teoksessa Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (toim.), *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*, 233–270. Helsinki: Gaudeamus.

Kaskinen, Tuuli (2008), ”EU:n päästökaupan alkamisen vaikutus suomalaisten suuryritysten liiketoimintaan 2000-luvun alussa”. Turun kauppakorkeakoulu, Kansainvälinen liiketoiminta, Markkinoinnin ja kansainvälisen liiketoiminnan laitos. Turun yliopisto.

Kratochwil, Friedrich (2001), ”Constructivism as an Approach to Interdisciplinary Study”. Teoksessa Fierke, Karen M. & Knud Erik, Jørgensen (toim.). *Constructing International Relations – the Next Generation*, 13–35. New York: M. E. Sharpe, Inc.

Kuusisto, Riikka (1998), *Oikeutettu sota ja julma teurastus? Läntisten suurvaltajohtajien sotaretoriikkaa Persianlahdella ja Bosniassa*. Helsinki: Like.

Lacassagne, Aurélie (2012), *Cultures of Anarchy as Figurations: Reflections on Wendt, Elias and the English School*. Saatavissa

<<https://quod.lib.umich.edu/h/humfig/11217607.0001.207?view=text;rgn=main>>, luettu 21.4.2020.

Perelman, Chaïm (1996), *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.

Pohjola, Matti (2019), *Taloustieteen oppikirja*. 14. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Potter, Jonathan (1996), *Representing Reality: Discourse, Rhetoric and Social Construction*. London: Sage Publications.

Summa, Hilikka (1996), ”Kolme Näkökulmaa Uuteen Retoriikkaan: Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunniapalautus. Teoksessa: Palonen, Kari & Hilikka, Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. 51–85. Tampere: Vastapaino.

Varian, Hal R. (2010), *Intermediate Microeconomics: A Modern Approach*. 8. painos. New York: W. W. Norton & Company.

Waltz, Kenneth N. (1979), *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill.

Wendt, Alexander (1992), "Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics". *International Organization* 46 (2): 391–425.

Wendt, Alexander (1994), "Collective Identity Formation and the International State". *The American Political Science Review* 88 (2): 384–396.

Wendt, Alexander (1995), "Constructing International Politics". *International Security* 20 (1): 71–81.

Wendt, Alexander (1999), *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wettestad, Jørgen (2005), "The Making of the 2003 EU Emissions Trading Directive: An Ultra-Quick Process due to Entrepreneurial Proficiency?", *Global Environmental Politics* 5 (1): 1–23.

Yhdistyneet kansakunnat (1992). *United Nations Framework Convention on Climate Change*. Saatavissa <<https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>>, luettu 13.2.2020.

Ympäristöministeriö (2019). *Kioto pöytäkirja*. Saatavissa <https://www.ymp.fi/fi-FI/Ymparisto/Ilmasto_ja_ilma/Ilmastomuutoksen_hillitseminen/Kansainvaliset_ilmastoneuvottelut/Kioto_poytakirja>, luettu 10.5.2020.